

Социјален дијалог во секторот за снабдување со вода во четири земји на ЕУ

Извештај со SWOT анализа и синтеза, изготвен за проектот бр. 101102352 на ProSDinWater

Проф. д-р Васил Киров

Проф. д-р Румјана Јелева

Софија

Август 2024 г.

Содржина

1. Вовед	3
2. Методологија	3
3. Секторот за снабдување со вода во Европа	4
4. Резултати од SWOT анализата	9
5. Заклучоци и препораки за поединечните земји	26
5.1. Бугарија	26
5.2. Италија	27
5.3. Северна Македонија	28
5.4. Малта	29
6. Конечни трансверзални заклучоци и препораки	30
6.1. Усогласеност и подобрување	30
6.2. Технологија и инвестиции во инфраструктура	30
6.3. Развој на човечки ресурси	31
6.4. Финансиска состојба	31
6.5. Плати и трошоци за работна сила	31
6.6. Информациска технологија и безбедност на податоци	32
6.7. Одржливи практики	32
6.8. Социјален дијалог и соработка	33

1. Вовед

Меѓународната организација на трудот го дефинира социјалниот дијалог¹ како сите видови преговори, консултација или едноставна размена на информации меѓу претставници на влади, работодавачи и работници за прашања од заеднички интерес. Прашањето за квалитетот и делотворноста на социјалниот дијалог се дебатира со децении и ги опфаќа засегнатите страни, имено синдикатите, работодавачите и државата, како и институционалните тела што се занимаваат со регулирање на односите меѓу работодавачите и работниците, подобрување на продуктивноста на трудот и работните услови.

Со текот на годините се разгледувани различни методолошки пристапи за да се добие воедначен сет на мерливи показатели. Сепак, сè уште не е усвоен единствен критериум за мерење на делотворноста на социјалната соработка во процесот на социјален дијалог, ниту на национално, ниту на европско ниво.

Во рамките на проектот ProSDinWater планираните истражувачки активности, вклучително и националните извештаи што даваат анализа на силните и слабите страни на социјалниот дијалог (задача 1.3.), имаат за цел да споредат информации добиени од легитимни претставници во социјалниот дијалог и од работници во секторот. Оваа споредба треба да го потврди најсоодветниот показател за ефективност заснован на споредливост, кој ќе послужи како основа за зајакнување и подобрување на социјалниот дијалог во иднина, особено во услови на постојано менување на глобалното опкружување.

SWOT анализата на социјалниот дијалог во секторот за води во четирите земји опфатени со овој проект, имено Бугарија, Италија, Малта и Северна Македонија, има за цел да ги опише силните страни, слабостите, заканите и можностите за ефективност на социјалниот дијалог.

2. Методологија

SWOT анализата ги оценува внатрешните и надворешните фактори, како и сегашниот и идниот потенцијал на организациите и процесите². Треба да овозможи реален поглед, кој се заснова на факти и е воден од податоци, на силните и слабите страни на една организација, на иницијативи или во рамките на една дејност. Организацијата треба да

¹ Меѓународна организација на трудот (МОТ) *Социјален дијалог и трипартизам* <https://www.ilo.org/topics/social-dialogue-and-tripartism> (пристапено на 24 јули 2024 г.)

² Sammut-Bonnici, T., & Galea, D. (2015). SWOT analysis. *Wiley Encyclopedia of management*, 1-8.

задржи точноста на анализата со избегнување на однапред формулирани погледи или сиви области и со фокусирање на реални контексти.

Методологијата за подготовка на извештајот опфаќа прелиминарен преглед на досегашните искуства, истражување на постоечката стручна литература и нормативни извори, анализа на документи и резултати од досегашниот социјален дијалог меѓу социјалните партнери, а се заснова и на долгогодишното искуство на експертите вклучени во проектот, коишто сите биле дел од легитимните претставници во социјалниот дијалог во секторот за снабдување со вода. Применети се релевантни истражувачки пристапи и техники, што резултираше со бараните емпириски податоци. Собирањето и анализата на податоците се структурирани околу следните променливи: регулаторна основа, човечки ресурси, финансиска состојба, плати, технологии, информациски прашања и безбедност, социјален дијалог и соработка и специфични прашања поврзани со секторот снабдување со вода - како што се влијанието на климатските промени; недостаток и заштита на водата; модернизација на инфраструктурата итн.

Заклучоците и препораките засновани на анализите се релевантни за поединечните земји вклучени во проектот и се фокусираат на најважните заеднички елементи од идентификуваните тематски области.

Собирањето на информациите во четирите земји беше спроведено од февруари до мај 2024 година, врз основа на заедничка аналитичка рамка и структура, која беше изготвена од надворешни експерти (в. во прилог).

3. Секторот за снабдување со вода во Европа

Според неодамнешна анализа на Евростат³, има речиси 79.700 претпријатија класифицирани во секторот за снабдување со вода, отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината (сектор Е) во ЕУ во 2021, што претставува зголемување од 2,1 отсто во споредба со 2020 г. Овие претпријатија вработувале 1,6 милиони луѓе, 2,4 % помалку од претходната година. Генерирале додадена вредност од 107,0 милијарди евра, 4,7 % повеќе отколку во 2020 и нето промет од 290,5 милијарди евра, 13,5 % повеќе отколку во 2020 г.

³ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Businesses_in_the_water_supply,_sewerage,_waste_management_and_remediation_sector&oldid=627682

Клучни индикатори, Снабдување со вода, отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината (NACE. сектор E), ЕУ, 2021 г.

	Вредност
Главни показатели	
Број на претпријатија (број)	79.675
Број на вработени (број)	1.562.074
Нето промет (милиони евра)	290.522
Набавки на стоки и услуги (милиони евра)	188.590
Плати и надоместоци на вработените (милиони евра)	57.800
Додадена вредност (милиони евра)	107.045
Бруто оперативен суфицит (милиони евра)	49.246
Удел во вкупната економија (%)	
Број на претпријатија	0,3
Број на вработени	0,0
Додадена вредност	0,8
Изведени показатели	
Продуктивност на трудот (илјади евра по вработен)	68,5
Просечни расходи за плати и надоместоци (илјади евра по вработен)	38,1
Продуктивност на трудот приспособена според плата (%)	179,7
Бруто оперативна стапка (%)	17,0

Извор: Евростат (онлајн-код на податоци: sbs_ovw_act)

Распределбата на претпријатијата може да се разгледа во табелата подолу. Може да се види дека само во одделот собирање, обработка и снабдување со вода имало околу 15.000 активни претпријатија во Европската унија во 2021 година, во кои биле вработени околу 338.200 лица.

Секторска анализа на клучните показатели. Снабдување со вода, отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината (NACE. сектор E), ЕУ, 2021 г.

	Број на претпријатија	Број на вработени	Промет	Додадена вредност	Трошоци за плати и надоместоци
	(илјади)			(милиони евра)	
Снабдување со вода; отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината	79,7	1.562,1	290.522,1	107.044,9	57.799,6
Собирање, обработка и снабдување со вода	15,0	338,2		26.000,0	11.923,6
Отстранување на отпадни води	12,0	150,0		13.000,0	6.000,0
Дејности за собирање, обработка и отстранување на отпад; обновување на материјали	48,0	1.040,0	207.000,0	66.000,0	38.600,0
Дејности за санација и останати услуги на управување со отпад	4,3	35,0	6.563,0	2.140,0	1.397,0

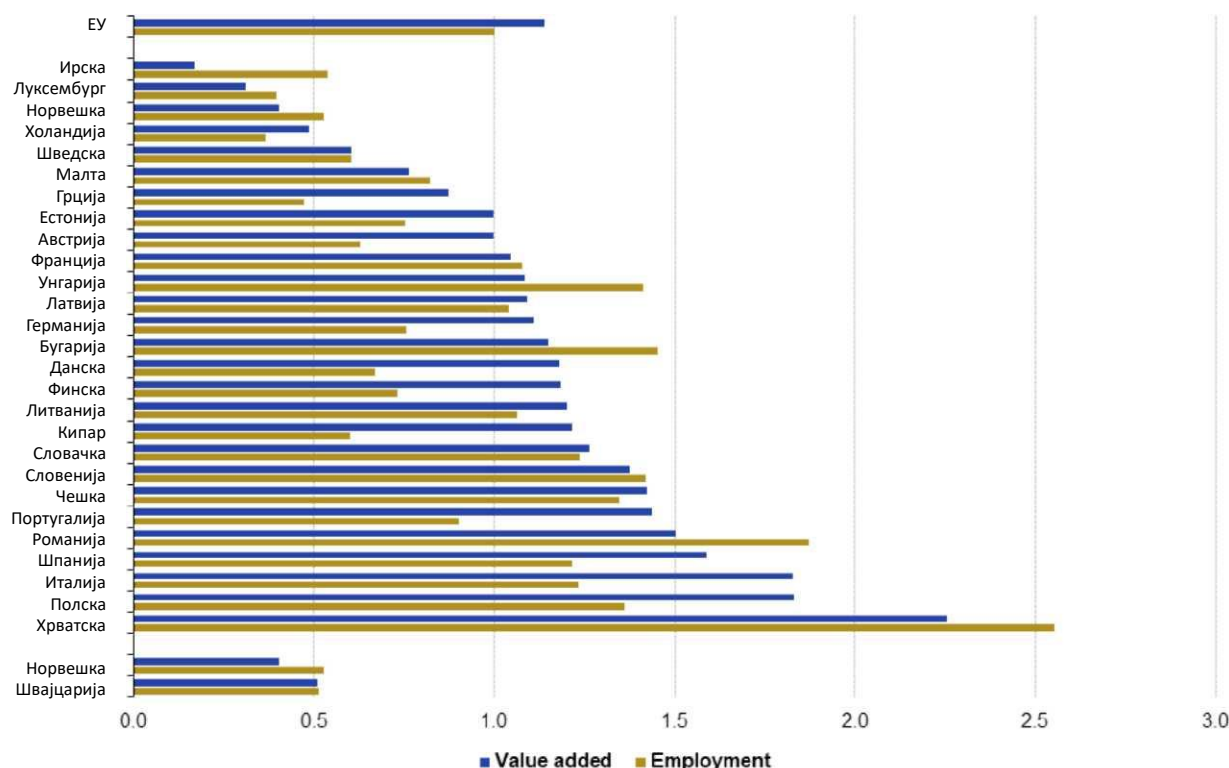
(:) не е достапно

Извор: Евростат (онлајн-код на податоци: sbs_ovw_act)

Релативната важност на вработувањето во секторот варира во различните земји во Европа, како што може да се види на следниот приказ. Највисока стапка на вработување е регистрирана во Хрватска, каде 2,9% од вработените во стопанството се вработени во секторот снабдување со вода, отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината. Во Романија и Бугарија, учеството на секторот во вработувањето изнесува 1,9% одн. 1,5%. Од друга страна, во Луксембург и Холандија овој сектор придонесува со само 0,4% во вработувањето во стопанството

Релативна важност на секторот снабдување со вода, отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината (NACE. сектор E), ЕУ, 2021 г. (% учество во вкупната додадена вредност и вработеност во стопанството)

Рангирано според додадената вредност

Извор: Евростат (онлајн-код на податоци: sbs_oww_act)

Во апсолутни бројки, Италија, заедно со Германија и Франција, имала најголем број вработени во секторот снабдување со вода, отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината во 2021 година, при што секоја од овие земји имала повеќе од 200.000 вработени. Во однос на додадената вредност, Германија имала убедливо најголем сектор за снабдување со вода, отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината, кој генерирал 30,5 милијарди

евра, или 28,5 % од вкупната додадена вредност во секторот. По неа следува Италија (16,9 %).

Клучни индикатори, Снабдување со вода, отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината (NACE. сектор E), ЕУ, 2021 г.

	Број на претпријатија	Број на вработени	Нето промет	Додадена вредност	Трошоци за плати и надоместоци	Бруто инвестиции во нематеријални добра
	(илјади)		(милиони евра)			
ЕУ	79,7	1.562,1	290.522,1	107.044,9	57.799,6	31.521,1
Белгија	1,3	25,5	11.059,2	3.908,6	1.678,5	1.991,5
Бугарија	0,8	31,0	1.310,4	469,9	292,2	91,2
Чешка	7,3	55,5	6.546,4	2.005,9	1.081,6	618,5
Данска	2,4	14,4	5.557,2	2.260,8	714,7	1.949,4
Германија	9,1	290,1	78.371,1	30.520,4	15.030,2	8.361,0
Естонија	0,3	3,9	858,5	191,8	89,1	139,6
Ирска	1,1	11,0	2.842,2	628,0	514,2	52,9
Грција	2,0	15,4	1.682,5	651,9	377,8	159,0
Шпанија	6,8	182,6	23.655,6	10.674,8	6.673,7	1.055,7
Франција	11,3	211,4	47.696,9	14.208,9	10.217,8	4.419,5
Хрватска	0,8	31,0	1.733,6	758,2	531,8	557,1
Италија	9,6	217,1	47.286,1	18.038,1	9.200,3	3.720,7
Кипар	0,2	2,1	404,5	188,8	54,2	48,7
Латвија	0,3	7,2	447,0	191,9	112,3	109,0
Литванија	0,4	12,6	863,0	382,9	200,3	164,4
Луксембург	0,1	1,5	355,6	155,9	87,7	72,8
Унгарија	1,8	46,1	2.978,7	984,8	691,9	263,3
Малта	0,2	1,9	153,8	86,5	41,4	6,4
Холандија	2,0	30,5	11.761,5	3.952,0	1.896,5	1.509,0
Австрија	2,8	22,6	7.153,2	2.540,9	1.291,1	676,5
Полска	8,1	155,1	13.995,7	5.947,9	2.542,5	1.767,2
Португалија	1,3	37,2	4.324,3	1.726,4	792,3	370,5
Романија	3,5	87,6	4.676,9	1.651,7	983,6	950,9
Словенија	0,4	10,7	1.739,2	466,4	323,6	84,8
Словачка	1,8	21,9	1.668,2	691,3	423,1	202,4
Финска	2,4	12,2	3.824,3	1.510,7	637,4	805,9
Шведска	1,4	24,2	7.576,5	2.249,7	1.319,8	1.373,2
Норвешка	1,3	9,6	3.963,7	1.070,0	636,7	200,8
Швајцарија	0,8	16,9	6.111,3	2.345,6	:	712,9

(.) не е достапно

Извор: Евростат (онлајн-код на податоци: sbs_oww_act)

Достапните податоци за продуктивноста на трудот покажуваат дека четирите испитани земји се рангирани под просекот на ЕУ.

Клучни индикатори, Снабдување со вода, отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината (НАСЕ. сектор Е), ЕУ, 2021

	Продуктивност на трудот (илјади евра по вработен)	Просечни трошоци за плати и надоместоци	Продуктивност на трудот приспособена според платите (%)	Бруто оперативна стапка
ЕУ	68,5	38,1	179,7	17,0
Белгија	153,1	68,1	224,9	20,2
Бугарија	15,2	9,6	158,4	13,6
Чешка	36,1	22,4	161,6	14,1
Данска	157,3	53,3	295,5	27,8
Германија	105,2	52,2	201,4	19,8
Естонија	49,4	23,5	210,1	12,0
Ирска	57,3	48,0	119,3	4,0
Грција	42,4	27,1	156,4	16,3
Шпанија	58,5	37,3	156,8	16,9
Франција	67,2	49,7	135,2	8,4
Хрватска	24,5	17,3	141,8	13,1
Италија	83,1	44,2	188,1	13,7
Кипар	89,7	26,3	341,2	33,3
Латвија	26,7	15,7	169,5	17,8
Литванија	30,5	16,0	190,5	21,2
Луксембург	103,5	58,5	177,0	13,2
Унгарија	21,4	15,5	138,3	9,8
Малта	46,8	24,2	193,3	29,3
Холандија	129,7	638	203,2	17,5
Австрија	112,6	59,9	188,0	17,5
Полска	38,3	17,0	225,5	24,3
Португалија	46,5	21,6	215,1	21,6
Романија	13,9	11,4	166,3	14,3
Словенија	43,6	30,6	142,4	8,2
Словачка	31,6	20,4	155,0	16,1
Финска	123,8	54,0	229,3	22,8
Шведска	93,0	62,0	150,1	12,3
Норвешка	111,5	66,3	166,9	10,9
Швајцарија	133,0	:	:	17,1

(.) не е достапно

Извор: Евростат (онлајн-код на податоци: sbs_oww_act)

4. Резултати од SWOT анализата

Резултатите од SWOT анализата се сумирани прво по земја во табелите подолу, а во вториот дел од поглавје 4 е даден споредбен преглед.

БУГАРИЈА (ФСИВ ПОДКРЕПА)	
Силни страни	Слабости
<ul style="list-style-type: none"> - Закони и прописи усогласени со директивите на ЕУ - Често комбинирана/споделена државна и општинска сопственост на водоводните претпријатија во земјата, што овозможува заемна контрола - Постојење на разновидна институционална мрежа со многу субјекти, како што се <ul style="list-style-type: none"> ○ Во 2015 година, SEWRC беше преименувана во Регулаторна комисија за енергетика и води (РКЕВ), која е независно специјализирано државно тело што регулира два сектори - снабдување со енергија и снабдување со вода - и игра многу важна улога во контролата и управувањето со овие сектори, обезбедувајќи правичност и транспарентност во односите меѓу снабдувачите со енергија и вода и потрошувачите. ○ Асоцијациите за снабдување со вода и отстранување на отпадни води се основани како правни лица според Законот за води, заради управување со средствата во заедничка сопственост на 	<ul style="list-style-type: none"> - Државата сè уште игра важна улога во функционирањето на водните услуги. - Управувањето со секторот е премногу сложено и поделено меѓу многу институции. - Комплицирана институционална рамка и политичка застапеност во вклучените тела/претпријатија. - Сè уште постојат предизвици поврзани со постигнувањето на целите на регулаторот (РКЕВ). - Во Стратегијата за развој на секторот за периодот 2014-2023 година воопшто нема посебен дел посветен на човечките ресурси и човечките ресурси не се вклучени во целите и приоритетите. - Не постои регулаторна рамка за да се обезбеди долгорочна одржливост на управувањето со операторите за вода и канализација и да се гарантира достапност на вештини и стручност. - На ниво на претпријатија (оператори) има многу предизвици: квантитативен недостиг на кадар во повеќе клучни институции; заминување на персоналот; неповолни квалитативни и структурни карактеристики на персоналот; слаба меѓуинституционална координација,

БУГАРИЈА (ФСИВ ПОДКРЕПА)

општините и државата (основани во 2009 година). ○ „Бугарски ВиК холдинг“ ЕАД со запишан капитал од 1 милијарда лева (основано 2020 г.)○ доброволно здружување на операторите за вода и канализација во Сојузот на ВиК операторите во Бугарија, кое обединува 42 оператори за вода и канализација од вкупно 44. - Цената на водните услуги се пресметува по сложена постапка и зависи од елементите што ги користи корисникот - снабдување, отстранување и прочистување.- Во структурата на трошоците, најголем дел од вкупните трошоци во секторот за снабдување со вода отпаѓаат на персонал - 40,1% (вклучувајќи ги платите и придонесите за социјално осигурување), по што следуваат материјалните трошоци (24,6%) и надворешните услуги (15,2%).- Воспоставена правна и регулаторна рамка за социјален дијалог врз основа на правото на ЕУ и националното законодавство.- Посебна положба на Синдикатот на ВиК операторите во Бугарија, чија основна цел е да го поддржи спроведувањето на националната политика за водоснабдување, канализација, обработка на вода за пиење и отпадни води, како и да учествува во преговори со репрезентативните организации на работниците и работодавачите.	особено во стратешкото управување со секторот води. - Голем број на претпријатија за водоснабдување и канализација во Бугарија не ги покриваат трошоците од работењето.- Многу оператори имаат коефициент на ефикасност на приходите (сооднос на трошоците и приходите од работењето) над 1,00, а премалку претпријатија имаат коефициент на ефикасност под 0,90, што им отежнува да користат сопствени средства за инвестирање.- Просечното ниво на загуби на вода во бугарските претпријатија за водоснабдување и канализација изнесува 30 проценти од просечното ниво на неприходна вода (НВ), што ги опфаќа и комерцијалните (претпоставени) и физичките (реални) загуби.- Претпријатијата (операторите) генерално немаат финансиски средства за инвестирање во модернизација на инфраструктурата.- Ниски плати на вработените во секторот (1614 лева за секторот во споредба со просечното национално ниво од 2173 лева) во 2023 г.- Постојни технички предизвици, како што се: ○ Застарени водоводни мрежи за површински извори на вода,○ Антропогено загадување и позадинска контаминација за подземните извори на вода.

БУГАРИЈА (ФСИВ ПОДКРЕПА)

- Поголемиот дел од водоводните објекти што се во функција (зафати, водоводна мрежа, пумпи, хидрофори, водомери и др.) се пуштени во употреба пред 1980 година и се направени од материјали (главно етернитни и челични цевки) чиј век на траење е истечен.
- Влошувањето на квалитетот на површинските и подземните водни тела главно се должи на недоволниот број и капацитет на пречистителни станици (ПСОВ).
- Пречистителните станици за вода за пиење (ПСВП) што се во функција (46% од населението е приклучено на ПСВП) имаат застарена опрема и итно им е потребна реконструкција и модернизација.
 - Ниска покриеност со инсталации за отстранување на отпадни води: Процентот на изграденост на канализационата мрежа е релативно низок (61%).
 - Постоење на нерамномерен хидрауличен притисок (висок или низок) во различни делови на водоводната мрежа.
- Информациската безбедност во однос на состојбата (и во квантитативна и во квалитативна смисла), настани и мониторинг е премногу ниска за изготвување целосни анализи на инфраструктурата во секторот води и

БУГАРИЈА (ФСИВ ПОДКРЕПА)	
	<p>за донесување соодветни одлуки за управување.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Во Бугарија не постои формално структуриран Гранков совет за секторот водоснабдување и канализација. Всушност, социјалниот дијалог во секторот снабдување со вода и отстранување отпадни води се води само во вид на преговори за грански колективни договори (КД), како и посебни заеднички иницијативи на социјалните партнери - учество во јавни расправи за донесување на петгодишните планови за работа на РКЕВ и за утврдување на годишните цени на услугите за водоснабдување и канализација, организирање годишни контроверзни игри за секторот (спартакјади), учество во различни стручни совети за донесување измени на закони што се однесуваат на секторот снабдување со вода и отстранување отпадни води и изготвување и спроведување на поединечни предлог-проекти.
Можности	Закани
<ul style="list-style-type: none"> - Регулатива во согласност со Директивата на ЕУ за квалитетот на водата за пиење и очекуваниот квалитет на отпадните води (Директива 91/271/ЕЕЗ за обработка на урбани отпадни води). - Регулаторната рамка може да се подобри преку основање на посебен регулатор за водоснабдување и отпадни води, кој социјалните партнери ќе го гледаат како нов поедноставен регулаторен механизам 	<ul style="list-style-type: none"> - Нестабилен политички контекст, што доведува до чести промени во министерството и последователни промени во раководството на операторите во јавна сопственост. - Политичко влијание врз вработувањата (раководни и други) во државните претпријатија и регулатори, што директно влијае на функционирањето на секторот води.

БУГАРИЈА (ФСИВ ПОДКРЕПА)

што нема да го попречува нормалното работење на водоводните претпријатија и да го ограничува колективното договарање преку ограничувања. - Одржлива трансформација на секторот со истовремено инвестирање во надградба и преквалификација на работната сила,- Надградување на знаењата и вештините на работната сила.- Подобрување на капацитетот на човечките ресурси, со годишен раст на просечните плати, со цел во наредните години да достигне раст на платите најмалку 4-5% повисок од просечниот во земјата.- Подобрување на вештините на работната сила во секторот, како во однос на директно поврзаните вештини, така и во однос на дигиталната писменост.- Принципот на покривање на трошоците треба целосно да се интегрира во пресметувањето на крајната дена на водата за потрошувачите.- Инвестиција во замена на старата и амортизирана опрема, како што се пумпи, багери, камиони и др., во сопственост на и што ја користат оператори за вода и отпадни води.- Бескраен реформски процес во секторот (во последните 20 години во Бугарија се спроведени важни реформи во секторот за снабдување со вода и отстранување отпадни води), што инспирира и добри експерименти, имено воспоставување на заедничка сопственост (на локалните власти и државата) на водостопанските оператори во некои области.	- Неземање во предвид на развојот на човечките ресурси во секторот во стратешките документи.- Човечките ресурси се гледаат како бројка и трошок, наместо како фактор на производство што додава вредност, како што всушност треба.- Пренагласување на нумеричката контрола во потрагата по економска ефикасност- Лошата финансиска состојба и неефикасноста им оневозможуваат на претпријатијата за водоснабдување да финансираат и спроведат големи инвестициски програми, кои се неопходни за усогласување со законските прописи обезбедување на услугите на долг рок.- Значителни зголемувања на целите се неизбежни на краток и среден рок.- Иако долгорочните проекции до 2035 година не покажуваат општ тренд на недостиг на природни површински и подземни водни ресурси во земјата, се забележуваат варијации во различни региони.- Еколошки некомпатибилно користење на земјиштето и индустриска активност.- Висок притисок поради големи растојанија помеѓу резервоарите и снабдуваните зони; директни приклучоци (водоснабдување) на транзитни цевководи под висок притисок; недостаток на вентили за намалување на притисокот; пумпни

БУГАРИЈА (ФСИВ ПОДКРЕПА)

- Подобрување на капацитетот на организациската структура преку формализирање на социјалниот дијалог, не само на билатерално ниво меѓу национално репрезентативните синдикати во секторот и Сојузот на ВиК оператори, туку и во однос на главниот социјален партнер за секторот - државата – имено ресорните министерства и Регулаторната комисија за енергетика и води.	станции, хидрофори или водоводна мрежа со преголем капацитет. - Низок притисок поради помали дијаметри или преголеми мрежи што опслужуваат многу корисници, што резултира со високи загуби на притисок, особено во приградски станбени зони; градење блиску до резервоарите, кои не можат да го обезбедат потребниот статички притисок поради недоволен волумен; бројни протекувања во водоводната мрежа.- Во однос на информациите и нивната безбедност, достапните информации се распределени на голем број институции и претпријатија, а во многу случаи се несистематизирани и неажурирани.- Недостигот од инвестиции во човечките ресурси во секторот ги претвора во ограничувачки фактор, кој може да ги попречи плановите за одржлив развој на секторот и реформите што се преземаат во него.- Нерамномерна распределба на водните ресурси во земјата- Варијации во квалитетот на испорачаната вода за пиење во некои региони.

ИТАЛИЈА (FEMSA CISL)	
Силни страни	Слабости
<ul style="list-style-type: none"> - Дигитализација на системите за управување со водоводната мрежа, за да се обезбеди поширока и посигурна контрола на цевководите; - Поголем фокус кон секторот од страна на индустриски субјекти што имаат знаење и инвестициски капацитет за подобрување на квалитетот на мрежите и услугите за индустријата, земјоделството и граѓаните; - Во областите каде што законот е целосно имплементиран, постојат големи претпријатија, кои можат да гарантираат висок поврат на инвестициите во инфраструктура и услуги; - Просечно ниво на социјален дијалог со работодавачите во секторот; - Тарифите за водни услуги се пониски од светскиот просек. 	<ul style="list-style-type: none"> - Фрагментирано управување со интегрираната водна услуга поради нецелосното спроведување на Италијанскиот закон бр. 36 од 5 јануари 1994 година, познат како „Закон на Гали“, кој обезбедува дефиниција за „Ambiti Territoriali Ottimali“ (оптимални територијални области - АТО), со цел да се овозможи соодветна големина на управувачките единици, да се надмине фрагментацијата на локално управување и да се постигне економија на обем со одредување опслужени зони што ќе можат да генерираат приходи за покривање на трошоците за управување и на потребните инвестиции, со што ќе се врати вложениот капитал; - Ниски инвестиции во одржување на водната инфраструктура, со истекувања на вода од околу 40%, што доведе до тоа Европската унија да поведе прекршочна постапка против Италија; - Пониски инвестиции во секторот од европскиот просек; - Помеѓу 6% и 15% од граѓаните живеат во области изложени на сериозна суша. Оваа состојба е особено загрижувачка бидејќи влијае на достапноста на водните ресурси, кои се од суштинско значење за секојдневните потреби, како и сериозна за земјоделството и индустријата. Намалувањето на водните ресурси главно им се припишува на климатските промени. Главните причини се помали врнежи и поголемо

ИТАЛИЈА (FEMSA CISL)	
	<p>испарување од водните тела и транспирација од вегетацијата, а сето тоа се последици од порастот на температурите;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Неефективна комуникација: Италија е една од европските земји со најголема потрошувачка на флаширана вода, бидејќи потрошувачите ја сметаат за поконтролирана. Напротив, во Италија 85% од изворите на вода се под земја: подземните води секогаш се подобри од површинските, бидејќи се помалку изложени на атмосферска или надворешна контаминација.
Можности	Закани
<ul style="list-style-type: none"> - Секторот за води во Италија дозволува доделување концесии на трети субјекти, мешани јавно-приватно партнерства и целосно јавно управување, што нуди флексибилност и потенцијал за поголема ефикасност во иднина. - Тарифниот систем, кој го регулира ARERA, обезбедува правично покривање на трошоците и поттикнува инвестиции во одржување, дигитализација и развој на инфраструктурата. - Италија поседува висококвалитетни подземни води. Со оглед на тоа што 85% од количествата на вода се под земја, Италија има висококвалитетна вода, која е помалку подложна на контаминација и е во согласност со европските стандарди. - Тарифите за вода во поголемите градови, како Милано и Рим, се пониски од глобалниот просек, што ја прави водата 	<ul style="list-style-type: none"> - Секторот страда од значителна фрагментација, со над 1.200 управувачки субјекти, што доведува до неефикасност и доцнење на инфраструктурните проекти. - Лошата инфраструктура резултира со просечна загуба на вода од 41,8%, при што загубите се повисоки во јужните региони, што укажува на потреба од значително подобрување на инфраструктурата. - И покрај висококвалитетната вода за пиење, италијанските граѓани претпочитаат флаширана вода, што ја прави Италија трет најголем потрошувач во Европа, што може да ги поткопа инвестициите во јавната водоводна инфраструктура. - Во текот на следните пет години истекуваат концесиите за услуги што покриваат 14 милиони луѓе, што

ИТАЛИЈА (FEMSA CISL)	
<p>достапна, а истовремено се задржува квалитетот.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Секторот вработува околу 15.000 работници со висока стапка на синдикално здружување (60%), што обезбедува силна застапеност на работниците и стабилност на вработувањето. - Сеопфатни програми со бенефиции, вклучувајќи и дополнително пензиско осигурување и интегрирана здравствена заштита, го зголемуваат задоволството и продуктивноста на вработените. - Има можности да се надомести за значителното доцнење во надградбата на капацитетите за собирање и обработка на отпадни води преку подобро управување и инвестиции. 	<p>создава ризик од прекини на услугите и предизвици во управувањето.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Организацијата на работодавачи не е целосно отворена за социјален дијалог, што може да ги попречи ефективните односи меѓу социјалните партнери и спроведувањето на корисни иницијативи. - Финансиски ограничувања може да ги ограничат можностите за инвестирање во неопходните ресурси за управување со водите и за социјален дијалог, особено за време на економски падови. - Честите промени во националните и регулативите на ЕУ може да влијаат на спроведувањето на постоечките планови, што ќе бара постojано приспособување и распределба на ресурсите.

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА (СУТКОЗ)	
Силни страни	Слабости
<ul style="list-style-type: none"> - Во Северна Македонија постојат природни потенцијални резерви на подземни води како основен ресурс за водоснабдување. - Законите и прописите се усогласени со директивите на ЕУ. Законот за водите ги уредува основните начела и правила за управување со водните ресурси и ги инкорпорира директивите на ЕУ од областа на управувањето со водните ресурси. 	<ul style="list-style-type: none"> - Некои рурални области сè уште користат биолошки и хемиски непочистена вода. - Третманот на отпадните води е клучен аспект за екосистемот, бидејќи само 22,5% од општините имаат инфраструктура за третман на отпадни води - пречистителни станици. - Ниска просечна плата во секторот, што го прави непривлечен за младите професионалци

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА (СУТКОЗ)

- Постои Закон за утврдување на цени на водните услуги, со кој се воспоставува финансиски самоодржлив систем на водни услуги, кој обезбедува висок стандард на услугите по достапна цена, во согласност со целите на Националната стратегија за води на Република Северна Македонија.- Институционално позиционирање - постои Економско-социјален совет, трипартитно тело основано од Владата на Република Северна Македонија, во кое учествуваат и социјалните партнери (Организација на работодавачи на Македонија (ОРМ) и Сојуз на синдикатите на Македонија (ССМ)), што се покажа како важно тело за унапредување на социјалниот дијалог меѓу главните чинители.- Потпишан колективен договор за комуналните дејности во Република Северна Македонија, кој е склучен на секторско ниво согласно Националната класификација на дејностите. Колективниот договор е склучен помеѓу Синдикатот на работниците од угостителството, туризмот, комунално-станбеното стопанство, занаетчиството и заштитните друштва на Македонија - СУТКОЗ (член на Сојузот на синдикатите на Македонија) и Здружението на работодавачите на комуналните дејности (член на ОРМ).	- Покрај тоа што имаме нормативна и институционална рамка што го поддржува социјалниот дијалог во ЕСС, имаме слабости во колективното договарање, а тоа е процес што зависи од повеќе фактори.- Колективниот договор за комуналните дејности на Република Северна Македонија е потпишан од социјалните партнери, но има потреба од негово обновување и усогласување со Општиот колективен договор за јавниот сектор потпишан на 20.07.2023 г.- Висок процент на загуби на вода, што директно влијае на финансиската состојба на јавните претпријатија за водни услуги.

Можности	Закани
<ul style="list-style-type: none"> - Фокусирање на постигнување „добар статус“ на сите води преку интегриран пристап на речни сливови, подобрување на управувањето со квалитетот и квантитетот на водата за да се постигне интегрирано управување со водите. - Промовирање на долгорочно одржливо користење на водните ресурси, со цел постојано подобрување и заштита на водните екосистеми. - Планови за екстензивен развој на инфраструктурата за подобро управување со површинските и подземните води, вклучително и изработка на сеопфатни планови за управување со речните сливови. - Усогласување со националните и регулативите на ЕУ, унапредување на заштита на животната средина и одржливо управување со водните ресурси. - Засилени програми за обука и техничка помош преку центарот за обука на АДКОМ за подобрување на капацитетот на комуналните претпријатија, што поттикнува споделување на стручно знаење и вештини. - Континуирана посветеност на колективното договарање за уредување на правата на работниците, обезбедување правна заштита и подобрување на работните услови. 	<ul style="list-style-type: none"> - Финансиски ограничувања би можеле да ги ограничат можностите за инвестирање во неопходните ресурси за управување со водите и иницијативи за социјален дијалог, особено за време на економски падови. - Зголемениот притисок врз водните ресурси поради климатските промени ќе ги усложни заложбите за одржување на ефективно управување со водите и социјален дијалог. - Евентуални промени во националните или во регулативите на ЕУ за управување со водите и трудовите практики би можеле да влијаат на спроведувањето на постоечките планови и иницијативи. - Напредокот на технологијата може да доведе до губење на работните места, што претставува предизвик за односите меѓу социјалните партнери и бара ефективни програми за преквалификација. - Тековните иницијативи за приватизација би можеле да ја загрозат материјалната и социјалната положба на работниците, што ја нагласува потребата од активен социјален дијалог, за да се ублажат негативните влијанија. - Монополската контрола и зависноста на снабдувањето со вода од поединечни субјекти може да го направат системот ранлив на дефекти, што можат да доведат до можен недостиг или контаминација на водата.

МАЛТА (GWU)	
Силни страни	Слабости
<ul style="list-style-type: none"> - Унапредувањето на социјалниот дијалог во секторот за производство на вода е од клучно значење за поттикнување на тимската работа, решавање на проблемите и создавање заемна корист за работниците и работодавачите. - Социјалниот дијалог ги подобрува каналите за комуникација помеѓу работниците и раководството, што доведува до подобра тимска работа и соработка. Ова има клучно значење во една индустрија со големи технички барања, како што е производството на вода, каде што координацијата може да ја подобри ефикасноста и да ги намали грешките во работењето. - Ефективната комуникација и соработка имаат витално значење за создавање позитивна работна средина, подобрување на работните услови и обезбедување одржлив развој. - Засилен и редовен дијалог за решавање на проблемите помага во навремено препознавање и решавање на проблемите, скратување на евентуалните застои во работата и подобрување на севкупната ефикасност во работењето. Тој поттикнува култура на проактивно решавање проблеми и континуирано подобрување. - Помага и контекстот на историските практики за управување со вода, како што се праисториски резервоари во 	<ul style="list-style-type: none"> - Малта, една од најмалите и најгусто населените земји во светот, се соочува со значителен недостиг на вода поради географската положба и климата. - Медитеранската клима, која се карактеризира со малку врнежи и високи температури, го влошува природниот недостиг на вода и е многу зависна од климатските промени. - Доминацијата на само еден давател на водни услуги може да предизвика и слабости. Water Services Corporation, како единствено претпријатие за водоснабдување во Малта, има корист од својата монополска позиција на пазарот, која му обезбедува стабилни приходи, но е пречка за развој на конкурентен пазар во секторот. - Некои вработени и раководители може да се спротивстават на промени во комуникациските практики, што може да го попречи спроведувањето на иницијативи за социјален дијалог. Надминувањето на вкоренетите навики и скептицизмот може да биде предизвик.

<p>карпите и резервоари во римските вили, што ја истакнува долгогодишната важност на зачувувањето на водата во регионот.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Фактот што постои само еден давател на водни услуги гарантира дека неговите напредни технологии за третман на водата обезбедуваат висококвалитетна услуга. - Силната владина поддршка ја подобрува оперативната безбедност на водните услуги. 	
<p>Можности</p>	<p>Закани</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Разликите во културното потекло на работниците може да предизвикаат предизвици во ефективната комуникација и разбирањето. Може да се појават погрешни толкувања и недоразбирања, што ги усложнува заложбите за поттикнување социјален дијалог. - Воведувањето и одржувањето на социјалниот дијалог бара многу време и ресурси. Тоа може да претставува оптоварување за буџетот и за оперативниот фокус на организацијата, особено во сектор со ниски маржи и високи трошоци од работењето. - Воведувањето нови механизми за дијалог може првично да го наруши редовното работење, додека вработените и раководството се приспособуваат на новите практики. Овој преоден период може да биде обележан со конфузија и помала продуктивност. - Организациите како Water Services Corporation (WSC) имаат децениска 	<ul style="list-style-type: none"> - Монополската контрола врз водните ресурси може да доведе до повисоки цени, помал квалитет на услугите и недостаток на иновации. Без конкуренција, претпријатието може да нема поттик навремено да ја подобри инфраструктурата или да ги решава проблемите на потрошувачите. Покрај тоа, зависноста од еден субјект го прави водоснабдувањето подложно на дефекти, што можат да доведат до недостиг или контаминација на водата. - Неделотворниот или лошо управуван дијалог може да доведе до ескалација на конфликтите, што би влијаело негативно на хармонијата и продуктивноста на работното место. Неопходно е да се осигура механизмите за дијалог да бидат добро дизајнирани и управувани. - Финансиски ограничувања може да го ограничат капацитетот на организацијата да инвестира во неопходните ресурси за унапредување и

<p>експертиза и квалификувана работна сила. Искористувањето на ова искуство може да ја подобри ефективната на иницијативите за социјален дијалог, при што ќе се гарантира дека тие се засноваат на информации и се практични.</p> <ul style="list-style-type: none">- Отворената комуникација поттикнува усвојување одржливи практики, кои имаат суштинско значење за ефикасно управување со водните ресурси, особено во регион со недостиг на вода како Малта. Таа поддржува заштита на животната средина и долгорочно управување со ресурсите.	<p>одржување на социјалниот дијалог. Економските падови можат да го влошат овој проблем, што би довело до намалување на иницијативите за дијалог.</p> <ul style="list-style-type: none">- Промени во националните или во регулативите на ЕУ за управување со водите и трудовите практики можат да влијаат на спроведувањето на иницијативи за социјален дијалог. Од клучно значење е да се биде во тек со промените на регулативата.- Сè поголемото влијание на климатските промени врз водните ресурси може да создаде дополнителен притисок, што би ги усложнило заложбите за одржување на ефективен социјален дијалог. Стратегии за адаптација и отпорност треба да се интегрираат во дијалогот.- Иако технологијата може да го подобри производството на вода, таа може и да ги замени работниците. Ова создава нови предизвици за социјалниот дијалог и односите меѓу социјалните партнери, што бара внимателно управување и програми за преквалификација.
--	---

По претставувањето на состојбите во поединечните земји, во табелата подолу се резимирани забележаните заеднички работи.

Споредбена анализа	
Силни страни	Слабости
<ul style="list-style-type: none"> - Во сите земји опфатени во истражувањето, законодавството и прописите се во согласност со актуелните директиви на ЕУ. - Усогласеноста со директивите на ЕУ гарантира дека практиките за управување со водите исполнуваат високи стандарди за квалитет и безбедност. - Воспоставени се силни регулаторни рамки, кои често ги спроведуваат владини тела/институции што вршат регулација и надзор во секторот. - Постојењето на синдикати и развиените практики на колективно договарање резултираат со склучување на колективни договори, кои ги унапредуваат правата на работниците и социјалниот дијалог. - Институционални структури, како што се трипартитни совети, во кои се вклучени секторски синдикални организации и организации на работодавачи, помагаат во преговарањето за подобри услови за работниците. - Напредни технологии и системи за третман на вода, кои обезбедуваат квалитетни услуги. - Интегрирани системи за управување со водите и заложби за дигитализација заради подобрување на ефикасноста во работењето и мониторингот. - Природни резерви на подземни води како важен ресурс за водоснабдување. 	<ul style="list-style-type: none"> - Структурата и институционалната организација на секторот за води значително варира во споредуваните земји, со различни институции (државни, општински и приватни) на некои места и монопол на едно претпријатие на други (монополите врз водата можат да доведат до повисоки цени, лоша услуга и малку иновација, со ризик од недостиг или загадување на водата поради дефекти). Ова може да биде предизвик во воспоставувањето заеднички практики во социјалниот дијалог, а особено во обидите за негово мерење и квантифицирање. - Управувањето со водните услуги е често фрагментирано, што доведува до неефикасност и лоша координација. - Политички влијанија и сложена институционална рамка го отежнуваат ефективното управување. - Многу претпријатија за водоснабдување не можат да ги покријат трошоците од работењето, што доведува до лоша финансиска состојба. - Ниски инвестиции во одржување и модернизација на инфраструктурата поради финансиска неефикасност - Стареење на инфраструктурата, вклучително и на мрежите за водоснабдување и пречистителните станици, што доведува до големи загуби на вода и неефикасност.

Споредбена анализа	
<ul style="list-style-type: none"> - Висококвалитетни извори на подземни води во некои региони, кои обезбедуваат сигурно снабдување со чиста вода. 	<ul style="list-style-type: none"> - Недостаток на современа опрема и потреба од значителни инвестиции во надградба на технологијата. - Ниски примања и недостаток на инвестиции во работната сила, што го прави секторот непривлечен за млади професионалци. - Недоволно фокусирање на развој на човечки ресурси и обука во стратешките планови.
Можности	Закани
<ul style="list-style-type: none"> - Можности за подобрување на регулаторната рамка (и на европско и на национално ниво), за да се поддржи подобро управувањето со водите и социјалниот дијалог. - Потенцијал за создавање на независни регулаторни тела за рационализирање и поедноставување на регулацијата. - Инвестиции за замена на застарената опрема и за модернизација на инфраструктурата можат значително да ја подобрат ефикасноста и квалитетот на услугите. - Дигитализација на системите за управување со водоводната мрежа заради подобра контрола и мониторинг. - Зајакнување на механизмите за социјален дијалог може да ги подобри односите меѓу социјалните партнери и ефикасноста во работењето. - Програми за обука и градење капацитети за подобрување на вештините и знаењата на работната сила. 	<ul style="list-style-type: none"> - Лошо управуваниот дијалог може да ги влоши социјалните конфликти, што би ја нарушило хармонијата и продуктивноста на работното место. Ефективните механизми за дијалог се од суштинско значење, но не секогаш можат да се применат. - Финансиски ограничувања можат да ги ограничат инвестициите во ресурси за социјален дијалог, особено за време на економски падови, што доведува до кратења и политика на штедење. - Промени на националните или на прописите на ЕУ за управување со водите и за труд можат да влијаат на иницијативите за социјален дијалог; поради тоа, потребно е да се следи развојот на настаните, за да можат социјалните партнери да формулираат соодветни и релевантни мерки за ублажување. - Климатските промени вршат притисок врз водните ресурси, што го усложнува социјалниот дијалог. Неопходно е да се

Споредбена анализа	
<ul style="list-style-type: none">- Интегрирани пристапи за управување со водите за подобрување на квалитетот и квантитетот на водата.- Промовирање одржливо користење на водата, за да се обезбеди долгорочна достапност на ресурсите.	<p>интегрираат стратегии за адаптација и отпорност.</p> <ul style="list-style-type: none">- Технологијата може да го зголеми производството на вода, но може и да ги замени работниците, создавајќи предизвици за односите меѓу социјалните партнери, кои бараат внимателно управување и преквалификација.

5. Заклучоци и препораки за поединечните земји

Врз основа на SWOT анализите на секторите за снабдување со вода и отстранување на отпадни води во Бугарија, Италија, Северна Македонија и Малта, се даваат препораки за поединечните земји, кои се приспособени на конкретната област на политики и активности⁴:

5.1. Бугарија

1. Регулаторна рамка

Рационализација и поедноставување на регулаторната рамка, за да се намали сложеноста и да се подобри координацијата помеѓу вклучените институции. Основање посебен регулатор за вода и отпадна вода, за да се подобри регулаторната ефикасност и фокус.

2. Човечки ресурси

Изработка и спроведување на сеопфатна стратегија за човечки ресурси, која ќе се фокусира на развој на персоналот, вклучувајќи програми за континуирана обука и градење капацитети. Зголемување на платите, за да се привлече и задржи квалификуван персонал.

3. Финансиска состојба

Подобрување на финансиската одржливост на водоводните претпријатија преку ревидирање на тарифите заради целосно интегрирање на принципот на покривање на трошоците. Наоѓање дополнителни извори на финансирање, вклучително и јавно-приватно партнерство, за финансирање на неопходните инвестиции во инфраструктура.

4. Технологии

Давање приоритет на инвестициите за модернизација и надградба на водоводните мрежи и пречистителните станици. Примена на напредни технологии за следење и ефикасно управување со водни ресурси, за да се намалат загубите и да се подобри квалитетот на услугите.

5. Социјален дијалог и соработка

Формализирање и зајакнување на рамката за социјален дијалог преку формирање секторски совет за вода и канализација. Зајакнување на соработката меѓу

⁴ Следните заклучоци не се исцрпни. Тие се формулирани врз основа на анализа на националните извештаи поднесени од проектните партнери и се фокусираат само на клучните приоритети на активностата.

социјалните партнери, вклучително и државата, за да се обезбеди одржлив развој на секторот.

5.2. Италија

1. Фрагментираност во управувањето

Финализирање на имплементацијата на Законот на Гали, за да се консолидираат единиците на управување во оптимални територијални области (АТО), со што ќе се намали фрагментацијата и ќе се постигне економија на обем.

2. Инвестирање во инфраструктура

Зголемување на инвестициите за одржување и надградба на инфраструктурата, заради отстранување на високите стапки на истекување на вода и усогласување со регулативите на ЕУ. Поттикнување на јавно-приватно партнерство, за да се искористи стручноста и финансиските ресурси во секторот.

3. Адаптација на климатските промени

Изработка и спроведување на стратегии за ублажување на влијанијата на климатските промени врз водните ресурси, вклучувајќи мерки за поголема заштеда на вода и ефикасност и во урбаните и во руралните области.

4. Информирање и комуникација со јавноста

Подобрување на комуникацијата со јавноста, за да се создаде доверба во квалитетот на водата за пиење и да се намали зависноста од флаширана вода. Едуцирање на јавноста за придобивките од користењето на водата од јавните водоводи, за да се поттикне одржлива потрошувачка.

5. Социјален дијалог

Поттикнување на поинклузивен социјален дијалог со поактивно вклучување на организациите на работодавачи. Подобрување на односите меѓу социјалните партнери и спроведување иницијативи за подобрување на работните услови и сигурноста на работните места во секторот.

5.3. Северна Македонија

1. Квалитет и третман на водата

Проширување и надградување на инфраструктурата за третман на отпадни води, за да се обезбеди сите општини да имаат пристап до соодветни капацитети за третман. Решавање на проблемот со биолошки и хемиски неиспитана вода во рурални области, за да се заштити јавното здравје.

2. Финансиска одржливост

Обезбедување финансиска одржливост на водните услуги со ревидирање на тарифите, за да ги одразуваат реалните трошоци и да овозможуваат покривање на трошоците. Разгледување можности за надворешно финансирање и инвестиции, за поддршка на развојот на инфраструктурата.

3. Човечки ресурси

Зголемување на привлечноста на секторот за млади професионалци преку повисоки плати и можности за кариерен развој. Спроведување на сеопфатни програми за обука, за да се изгради квалификувана работна сила способна да управува со современи системи за вода.

4. Социјален дијалог и колективно преговарање

Обновување на колективниот договор за комунални дејности и негово усогласување со националните стандарди. Зајакнување на улогата на Економско-социјалниот совет, за да се овозможи ефективен социјален дијалог и колективно преговарање.

5. Технолошка надградба

Инвестирање во модерни технологии заради намалување на загубите на вода и поефикасно работењето. Развивање интегрирани системи за управување со водите, за подобро управување со површинските и подземните води.

5.4. Малта

1. Управување со недостигот на вода

Спроведување сеопфатни стратегии за зачувување на водата заради справување со предизвиците од недостигот на вода. Поттикнување одржливи практики, како што се собирање дождовница и употреба на неконвенционални водни ресурси (на пр. десалинизација).

2. Монопол и конкуренција

Задржувајќи ги придобивките од постоењето на еден снабдувач, да се воведат мерки за обезбедување отчетност и за спречување незаинтересираност. Да се размисли за споредување на работењето со меѓународни стандарди и најдобри практики, за да се поттикне постојано подобрување.

3. Подобрување на социјалниот дијалог

Поттикнување на култура на постојан социјален дијалог преку надминување на отпорот кон промени и обезбедување на потребните ресурси. Спроведување на механизми за структуриран дијалог, за да се обезбеди ефективна комуникација и соработка помеѓу раководството и вработените.

4. Адаптација на климатските промени

Изработка и интегрирање на стратегии за адаптација на климатските промени во плановите за управување со водните ресурси. Зголемување на отпорноста на влијанијата врз климата преку подобрувања на инфраструктурата и одржливо управување со ресурсите.

5. Технолошки иновации

Искористување на стручноста и искуството на Water Services Corporation за примена на најсовремени технологии. Фокусирање на иновации што ја зголемуваат ефикасноста, ги намалуваат трошоците во работењето и го подобруваат квалитетот на услугите.

6. Конечни трансверзални заклучоци и препораки

Врз основа на изработените SWOT анализи за Бугарија, Италија, Северна Македонија и Малта, заедничките заклучоци за секоја од дискутираните теми (првично вклучувајќи варијанти) ни овозможува да ги дадеме следните заеднички препораки:

6.1. Усогласеност и подобрување

Трансверзални заклучоци:

Сложеност и фрагментација: Регулаторните рамки во сите четири земји покажуваат знаци на сложеност и фрагментација, што доведува до неефикасност.

Потреба од рационализирање: Има потреба од рационализирање и поедноставување на регулаторната основа, за да се подобри координацијата и ефикасноста.

Усогласеност со директивите на ЕУ: Обезбедувањето континуирана усогласеност со директивите на ЕУ е суштинско во сите земји.

Општа препорака:

Обезбедување континуирана усогласеност со директивите на ЕУ и подобрување на регулаторната рамка, за да се подобри транспарентноста, ефикасноста и отчетноста во секторот за води.

6.2. Технологија и инвестиции во инфраструктура

Трансверзални заклучоци:

Технолошка модернизација: Заедничка потреба е надградување и модернизација на технологијата во системите за водоснабдување и канализација.

Намалување на загубите на вода: Заеднички приоритет е примена на напредни технологии за намалување на загубите на вода и подобрување на ефикасноста.

Следење и управување: Особено е важно да се подобрат системите за следење и управување преку технолошки, вклучително и дигитални иновации.

Заедничка препорака:

Да се даде приоритет на инвестиции за модернизација и надградба на инфраструктурата за водоснабдување и третман на отпадни води, заради отстранување на моменталните недостатоци и подготовка за идните предизвици.

6.3. Развој на човечки ресурси

Трансверзални заклучоци:

- **Недостаток на вештини:** Сите четири земји се соочуваат со предизвици поврзани со недостигот на квалификувани професионалци во секторот за вода и канализација.
- **Обука и градење капацитети:** Постои заедничка потреба од сеопфатни програми за обука и иницијативи за градење капацитети, за да се создаде квалификувана работна сила.
- **Привлекување млади професионалци:** Подобрувањето на привлечноста на секторот за млади професионалци е заеднички приоритет.

Општа препорака:

- Инвестирање во развој на работната сила преку сеопфатни програми за обука, повисоки плати и подобри можности за кариерен развој, заради привлекување и задржување на квалификувани професионалци.

6.4. Финансиска состојба

Трансверзални заклучоци:

- **Финансиска одржливост:** Финансиската одржливост создава загриженост во сите четири земји и има потреба од подобри механизми за покривање на трошоците.
- **Потреби од инвестиции:** Потребни се значителни инвестиции за модернизација на инфраструктурата и обезбедување долгорочна одржливост на водните услуги.
- **Извори на финансирање:** Разгледувањето на различни извори на финансирање, вклучително и јавно-приватно партнерство, има клучно значење за финансиската стабилност.

Нема конкретна заедничка препорака. Прашањата треба да се третираат според националниот контекст.

6.5. Плати и трошоци за работна сила

Трансверзални заклучоци:

- **Ниски плати:** Ниските плати се заеднички проблем, кој влијае на можноста да се привлечат и задржат квалификувани професионалци.

- **Подобрување на платите:** Постои потреба да се зголемат платите и да се понудат конкурентни пакети за наградување, за подобрување на стабилноста и мотивацијата на работната сила.

Нема конкретна општа препорака. Прашањата треба да се решаваат според националниот контекст.

6.6. Информациска технологија и безбедност на податоци

Трансверзални заклучоци:

- **Управување со податоците:** Ефективно управување со податоци и информациски системи се неопходни за поддршка на донесувањето одлуки и ефикасноста во работењето.
- **Прашања на сајбер-безбедноста:** Важно е да се отстранат недостатоците во сајбер-безбедноста, за да се заштитат чувствителните податоци и да се обезбеди интегритет на системите за водоснабдување.
- **Транспарентност и комуникација:** Подобрувањето на транспарентноста и комуникацијата со јавноста во врска со квалитетот на водата и услугите има клучно значење.

Нема конкретна заедничка препорака. Прашањата треба да се решаваат според националниот контекст.

6.7. Одржливи практики

Трансверзални заклучоци:

- **Влијание на климатските промени:** Секторот за води во сите четири земји сè повеќе трпи последици од климатските промени, поради што се потребни стратегии за адаптација.
- **Недостиг и зачувување на вода:** **Заканувачки** недостаток на вода (иако во некои земји само на регионално ниво) и потреба од мерки за зачувување на водата се заеднички предизвици.
- **Модернизација на инфраструктурата:** Потребна е тековна модернизација на инфраструктурата за да се задоволат сегашните и идните потреби.

Општа препорака:

- Поттикнување на одржливи практики за управување со водите, вклучувајќи зачувување, ефикасно користење и заштита на водните ресурси, за да се обезбеди долгорочна одржливост и отпорност на климатските промени.

6.8. Социјален дијалог и соработка

Трансверзални заклучоци:

- **Зајакнување на социјалниот дијалог:** Зајакнувањето на социјалниот дијалог и соработката меѓу засегнатите страни, вклучително и владините органи, работодавачите и синдикатите, има суштинско значење за развојот на секторот.
- **Формализирање на соработката:** Постои потреба од формализирање и зајакнување на рамките за соработка, за да се обезбеди ефективна комуникација и соработка.
- **Инклузивно учество:** Обезбедувањето инклузивно учество на сите засегнати страни во процесите на донесување одлуки е важно за справување со секторските предизвици и за постигнување одржливи резултати.

Општа препорака:

- Зајакнување на механизмите за социјален дијалог, за да се обезбеди инклузивно учество на сите засегнати страни, вклучително владините тела, работодавачите и синдикатите, заради поттикнување заеднички пристап кон секторските предизвици.

Земајќи ги предвид овие заеднички заклучоци, секоја земја може да работи на подобрување на ефикасноста, одржливоста и отпорноста на секторот за водоснабдување и канализација.

Користена литература:

- Eurostat (2024). Businesses in the water supply, sewerage, waste management and remediation sector, Brussels, available at https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Businesses_in_the_water_supply_sewerage_waste_management_and_remediation_sector&oldid=627682 (accessed on 24 July 2024)
- FCIW (2024). National SWOT analysis of the sectoral – water supply social dialogue. Bulgaria, ProSDinWater Report. Sofia.
- FCIW (2024). National Industry Report “Water supply and sewerage. Promotion and Strengthening the Social Dialogue in Water Services through Innovative Approaches”, ProSDinWater Report. Sofia.
- FEMCA (2024). National report “Governance in the Water Sector in Italy”, ProSDinWater Report. Italy
- FEMCA (2024). SWOT Analysis – FEMCA CISL, ProSDinWater Report. Italy
- GWU (2024). National Report “Promotion and Strengthening the Social Dialogue in Water Services through Innovative Approaches”, ProSDinWater Report. Malta
- GWU (2024). SWOT Analysis: Promoting Social Dialogue in Water Production, ProSDinWater Report. Malta
- Sammut-Bonnici, T., & Galea, D. (2015). SWOT analysis. Wiley Encyclopedia of management, 1-8.
- SUTKOZ & ORM (2024). National report “Promotion and strengthening of the social dialogue within the sector of Water supply through innovative approaches”, ProSDinWater Report, North Macedonia.
- SUTKOZ (2024). SWOT Analysis, ProSDinWater Report. North Macedonia
- The International Labour Organisation (ILO). Social dialogue and tripartism, available at <https://www.ilo.org/topics/social-dialogue-and-tripartism> (accessed on 24 July 2024)

